

Sborník věnovaný 90. výročí narození emeritního patriarchy
Církve československé husitské Josefa Špaka

POUTNÍK BOŽÍM HUMOREM

Martin Jindra (ed.)

Obsah

Úvod	4
ŽIVOTOPIS JOSEFA ŠPAKA (sestavili Josef Špak ml., Martin Jindra)	
SBORNÍKOVÉ PŘÍSPĚVKY	
Tomáš Butta: Duchovní autorita Josefa Špaka provázející tvorbu Agendy ČČSH. (Poznámky ke vzniku obřadních příruček s osobními vzpomínkami)	50
Petr Šandera: Ukázat taky vlídnou tvář církve. (Vzpomínka na patriarchu Josefa Špaka)	55
Jana Krajčířiková: Valné shromáždění Světové rady církví v Harare	59
Naděje Mandysová: Malá vzpomínka na bratra patriarchu Josefa Špaka	60
Zdeněk Kučera: Kausa Jan HUS ad limina apostolorum. Husův proces u apoštolských prahů – patriarcha ČČSH v Římě	61
Hana Bubleová: Josef Špak – farář	64
David Tonzar: Setkávání s bratrem patriarchou Josefem Špakem	67
Zdeněk Kovalčík: Josef Špak a hudba	71
Oldřich a Libuše Bartošovi: Vzpomínka z Čelákovic.	76
Štěpán Klásek: Táborové vzpomínky na Josefa Špaka	79
Eva Ševčíková - Bechyňová – Daniela Valentová: Josef Špak – učitel	81
Marie Kosinová: Svědectví a vzpomínka na bratra faráře Josefa Špaka	83
Jana Šilerová: Hospodář Josef	84
Kondolence k úmrtí Josefa Špaka	85
ZAMYŠLENÍ, KÁZÁNÍ A MODLITBY JOSEFA ŠPAKA	
Jak jsme stavěli faru a jak nám Pán Bůh při tom pomáhal	88
Ekumena v mém životě	91
Úvaha o odpuštění /Mt 6,14/	93
Výroky Josefa Špaka	93

Slovo patriarchy Josefa Špaka na rozloučenou s biskupským sborem po ukončení patriarchátu	94
Zamyšlení k ustanovení večere Páně /Mk 14,22-25/	95
Osobní svědectví Josefa Špaka /J 15,20/	96
Kázání k výročí církve /Žalm 103,1-5a/	98
Kázání na Den Země /Gn 2,7-15/	99
Kázání /Mt 7,21-29/	101
Kázání na Květnou neděli /Iz 40,1-10; Mk 11,1-10/	102
Kázání na svátek Konstantina a Metoděje /L 10,1-12; Sk 10,25-35/	104
Kázání na státní svátek 28. října /Ž 118,24-25; J 8,31-36/	105
Kázání na Hod Boží vánoční /Mi 5,1-4; L 2,8-14/	107
Kázání pro shromáždění duchovních pražské diecéze /Zj 7,9-17; Mt 6,9n/	109
Modlitby /kazatelský cyklus A/	110
Modlitby /kazatelský cyklus C/	112
Modlitby	115
Epilog	117
Ediční poznámka	118

Úvod

Tento sborník vznikl jako poděkování všem těm, kdo mi po úmrtí drahého manžela Josefa Špaka vyjadřovali soucítění s mým zármutkem a projevovali i zármutek svůj nad odchodem vzácného člověka, věrného a poslušného služebníka Pána Ježíše a jeho církve. Knížka je především i mým poděkováním muži, kterého mi Pán Bůh poslal jako dar a pomoc pro cestu života, na níž se jde snadněji ve dvou. Oba jsme vnímali naše setkání v Železné Rudě při práci na liturgii v roce 1990 jako režii plánu, který měl s námi oběma Pán Bůh sám. To se týkalo především Josefa, který se po čase nedobrovolné přestávky v dělnické profesi v Českých Budějovicích mohl vrátit opět do duchovenské služby.

Knížka obsahuje v první části podrobný životopis Josefa Špaka počínaje mládím, studiem, bohatou činností faráře v náboženské obci Suché Vrbné, až po nezbytné ukončení této služby a nástup do dělnické profese. V tom všem ho provázela láska milující ženy Toničky a dětí Daniely, Josefa a Lydie. Stejně tak mu byla velkou duchovní oporou i sama obec církve, v níž prožil šťastná léta vzájemné sounáležitosti na díle Páně.

Druhá část knížky obsahuje vzpomínky nejbližších spolupracovníků a nejbližších lidí kolem Josefa Špaka v jeho rozmanité činnosti faráře, patriarchy, učitele, sbormistra a hudebníka v nejširším smyslu toho slova, bratra v Kristu všude, kam přicházel.

Třetí část knížky tvoří kázání, modlitby, svědectví osobní víry i víry v poslání Církve československé husitské v naší zemi. Všechny tři části jsme se snažili vhodně doplnit a obohatit dobovými fotografiemi.

Knížkou bych chtěla ve vši skromnosti připomenout vzácnou osobnost kněze a služebníka Páně a poděkovat za lásku, která se prokazovala tak velmi v celém svém bohatství, jak o tom píše apoštol Pavel ve své chvále svaté lásky v listě ke Korintským v 13. kapitole: „Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanikne.“

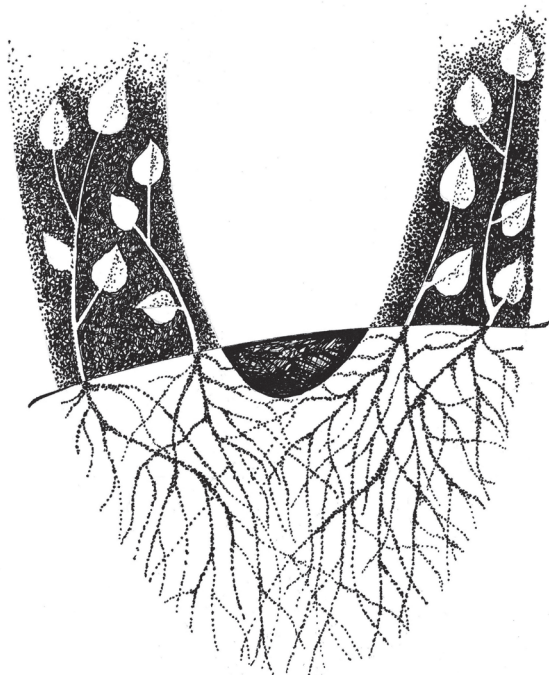
Moje poděkování náleží i všem těm, kdo umožnili vydání této knížky k památce mého manžela Josefa Špaka a přijali prosbu o napsání svých vzpomínek i odborných příspěvků.

Byli to především syn prof. Ing. Josef Špak, DrSc., který se podílel na textu životopisu, ostatní sestry a bratři ThDr. Tomáš Butta, Th.D., patriarcha, ThDr. Petr Šandera, Th.D., emeritní biskup, Mgr. Jana Krajčírříková, Naděje Mandysová, prof. ThDr. Zdeněk Kučera, Mgr. Hana Bubleová, doc. ThDr. David Tonzar, Th.D., biskup, PaedDr. Zdeněk Kovalčík, manželé Libuše a Oldřich Bartošovi, Štěpán Klásek, emeritní biskup, Eva Ševčíková - Bechyňová, Mgr. Daniela Valentová, Marie Kosinová, Mgr. Jana Šilerová, emeritní biskupka.

Za velkou, obětavou a osobním zájmem provázenou autorskou i editor-skou práci děkuji bratru archiváři Mgr. Martinu Jindrovi, který se ochotně ujal přípravy knížky k nedožitým devadesátinám Josefa Špaka.

Přála bych si skromně, aby četba knížky vyvolala obohacující vzpomínky těch, kteří Josefa Špaka znali, a přinesla posilu a naději všem, kteří se vydali životem cestou Ježíšovou v naší Církvi československé husitské.

Jana Špaková

ŽIVOTOPIS JOSEFA ŠPAKA

Slovo úvodem

Není to tak dávno, co bylo zvykem vydávat u příležitosti významných jubileí církevních a teologických předáků knižní sborníky. Asi většina duchovenstva je přijímala s jistou nedůvěrou, a to z obavy, „abychom oslavovali Boha, nikoli však člověka.“ Nadto v dnešní liberální společnosti každý má stejná „práva“, a předáky je lépe spíše kritizovat, nežli jim vyjadřovat vděk. Když se nám přiblížily sedmdesátiny našeho neokázalého a nenápadného patriarchy Josefa Špaka, myslím, že Církev československá husitská si naopak potřebuje připomenout jeho životní cestu. Jednak se v ní zračí charakteristika doby, kterou nám každému a celé církvi bylo procházet, jednak jako křesťané zdaleka nejsme oprávněni chodit s nezájmem kolem svých bližních a nectít své předáky (J 13,34; Žd 13,7).

V dobách převratů a změn, jimiž bylo vyplněno údobí našich dějin mezi lety 1938 a 1989, jsou mnozí, kteří potřebovali a potřebují svých životopisů několik; přepisovali je a přepisují podle potřeby, někteří je dokonce museli ztrácet nebo zničit. To není případ bratra Špaka: jeho životopis je jeden a jednoduší – curriculum oddaného Božího služebníka.

Milan Salajka

Dětství a dospívání v Litomyšli

Josef Špak se narodil 10. července 1929 v Litomyšli. V rodném městě Bedřicha Smetany přišel na svět 8. prosince 1894 i jeho otec Josef. Vyučil se malířem pokojů a v říjnu 1914 narukoval na frontu. Po ruském zajetí vstoupil v říjnu 1916 do čs. legií a s 6. střeleckým plukem Hanáckým prošel válečnou cestu legií až do Vladivostoku. Po návratu do Československa byl ještě nasazen na Slovensku. Po demobilizaci v roce 1920 získal místo městského policejního strážníka v Litomyšli.

Matka Františka, rozená Votroubková, se narodila 29. listopadu 1909 v Dolním Újezdu u Litomyšle. Sloužila na náměstí v Litomyšli v obchodě proti strážnici a tam se i seznámili. Františka byla aktivní příslušnicí Sokola. Po sňatku pracovala jako první správce v nově otevřené litomyšlské sokolovně, v jedné z největších a nejkrásnějších budov ve městě, kde

SBORNÍKOVÉ PŘÍSPĚVKY

Duchovní autorita Josefa Špaka provázející tvorbu Agendy ČČSH

(Poznámky ke vzniku obřadních příruček s osobními vzpomínkami)

V životopisech VI. patriarchy Církve československé husitské – bratra Josefa Špaka (10. 7. 1929–12. 9. 2016) bývá jako jeho důležitý přínos uváděno rozvíjení liturgické služby a života Církve československé husitské, jeho aktivity v tvorbě obřadů nové Agendy. Tuto významnou součást působení bratra patriarchy Josefa Špaka – jeho aktivní účast na tvorbě Agendy Církve československé husitské bych chtěl ve stručnosti popsat v tomto svém příspěvku věnovaném k jeho nedožitým 90. narozeninám. Připojuji i své živé osobní vzpomínky, neboť jsem ho mohl řadu let poznávat jako toho, kdo se vyznačoval přesvědčivostí víry, pokornou zbožností a tichou pracovitostí. S vírou a pokorou přistupoval ke každému dílu církve, k němuž byl povolán, a tak i k práci na liturgických a agendárních knihách, kterou byl pověřen.

S procesem úprav a tvorby církevních obřadů po teologické i jazykové stránce se v souvislosti s probíhající liturgickou obnovou setkáváme v druhé polovině 20. století v ekumeně zahraniční i domácí. V římskokatolické církvi vznikají po II. vatikánském koncilu (1962–1965) nové liturgické knihy, které jsou překládány do češtiny. Jsou to například obřady vydávané v jednotlivých svazcích jako Řád křtu dětí (1969), Řád svatebního obřadu (1969), Řád pohřbu (1969). Českobratrská církev evangelická připravila a vydala Agendu ve dvou dílech (Agenda Českobratrské církve evangelické. Bohoslužebná kniha. Díl první. Praha 1983; Agenda Českobratrské církve evangelické. Bohoslužebná kniha. Díl druhý. Praha 1988), která nahradila Agendu z roku 1953 (Kniha modliteb a služebností Českobratrské církve evangelické. Kalich Praha 1953). Bratr Josef Špak sledoval a shromažďoval tyto vydávané liturgické knihy a obřadní příručky z domácí i zahraniční ekumeny. Vzhledem ke svým bohatým ekumenickým kontaktům, zejména v německém evangelickém prostředí, měl možnost se seznamovat s nově vydávanými církevními příručkami. V Ústředním archivu a muzeu Církve československé husitské se nachází složka liturgických knih a materiálů, kterou tam předal a věnoval. Některé jím shromážděné liturgické knihy a obřadní příručky

Ukázat taky vlídnou tvář církve...

(Vzpomínka na patriarchu Josefa Špaka)

Měl jsem možnost vykonávat část svého biskupského období za patriarchátu bratra Josefa Špaka. Ještě delší dobu jsme mohli spolupracovat v rámci věroučné sekce naukového výboru VIII. sněmu. Zažili jsme spolu řadu nejrůznějších situací. Vybavují se mi nejrůznější vzpomínky. Většinou obyčejné. Details se vytrácejí, ale zůstává hlavní dojem, který tehdy vyvolaly. Většinou je mám spojeny s laskavým úsměvem bratra Josefa.

Nemohu říci, že by se naše názory shodovaly. Spíš naopak. Měli jsme dost rozdílné pohledy na život církve, liturgii a teologii. Zvláště v liturgice se názorová rozdílnost ukazovala markantně. Ale vždy jsem cítil při našich setkáních a rozhovorech přes všechny rozdílnosti respekt a vzájemné uznání. Myslím, že to byl důstojný dialog. Bratr Josef dokázal přijmout oponenta – mladšího a méně zkušeného – jako skutečného partnera dialogu. To vyžadovalo velkou pokoru, skromnost, otevřenost a bratrskou lásku. Všechno to mu bylo dáno a on to uměl uplatňovat. Všechna ta setkání, rozhovory a mnoha-

Jáhen Antonín Kotačka, biskup Petr Šandera a patriarcha Špak v Náměšti nad Oslavou.

letá spolupráce s ním jsou pro mne dodnes velkou zkušeností a školou. Vzpomínám na přirozený úsměv, vlídnost, laskavost, neokázalou zbožnost a humor bratra Josefa. Zní to možná obyčejně, ale přesvědčil jsem se mnohokrát, že to vůbec není samozřejmé. Měli jsme v čele zbožného, pokorného a laskavého služebníka. To je velký dar od Pána Boha.

Valné shromáždění Světové rady církví v Harare

V prosinci roku 1998 se br. patriarcha Josef Špak spolu s tajemnicí ústřední rady Evou Mikuleckou a delegátkou Janou Krajčíríkovou účastnili VIII. valného shromáždění Světové rady církví (SRC) v Harare, Zimbabwe. Mottem shromáždění bylo „Turn to God – Rejoice in Hope“ – „Obraťte se k Bohu – radujte se v naději“. Bylo velmi progresivní, že vedení CČSH v čele s bratrem patriarchou umožnilo, aby v tříčlenné delegaci Církve československé husitské byly hned dvě ženy a z toho jedna laička ve věku do 30 let. Díky tomu byla Jana Krajčíríková během valného shromáždění zvolena na následující období členkou ústředního a výkonného výboru SRC. Další ženy z naší církve, například sestra Emanuela Blažková a sestra Cath Moss, se valného shromáždění zúčastnily z důvodu ukončení Dekády solidarity církví se ženami, která byla v Harare zhodnocena a slavnostně završena. Na základě spontánních návrhů byla současně vyhlášena nová dekáda – tentokrát zaměřená na překonávání násilí všeho druhu. V následujících deseti letech všechny členské církve SRC ve svých aktivitách a projektech věnovaly zvýšenou pozornost této problematice. Valné shromáždění SRC v Harare bylo velmi významné z hlediska dalšího směřování Světové rady církví. Byl zde například z podnětu pravoslavných církví zahájen proces změny způsobu rozhodování v řídicích orgánech SRC. Místo dosavadního většinového hlasování měla být zásadní rozhodnutí nadále přijímána formou konsensu všech delegátů, aby nebyly znevýhodňovány menšinové církve.

Pro br. patriarchu Josefa Špaka, který byl vždy velmi vstřícný a otevřený v otázkách ekumenismu jako takového a postavení žen ve společnosti zvláště, byla tato cesta jistě velmi podnětná. Aktivně se účastnil každodenních ranních diskusí nad Božím slovem v malých skupinách a nadšeně se zapojoval do všech pobožností a bohoslužeb, kde jej jako náruživého zpěváka naplňoval nadšením především společný zpěv duchovních písní z různých tradic celého světa a zvláště pak velmi temperamentní místní africká hudba.

Jana Krajčíríková

Malá vzpomínka na bratra patriarchu Josefa Špaka

Moje vzpomínka na bratra Špaka je neobvyklá. Nebudu vzpomínat na jeho kazatelské působení, ale na službu, kterou na sebe vzal jako kdysi Ježíš. Stalo se tak při setkání Mezinárodního ekumenického společenství (International Ecumenical Fellowship, IEF) koncem 90. let dvacátého století v Suchdole. Na závěr celotýdenního setkání se konaly ekumenické bohoslužby, které měly silný náboj. Umývání nohou bylo vyvrcholením zvěsti o službě, která je potřebná, zdá se ponižující, ale naopak je Ježíšem vyvýšená a doporučovaná nám všem. Na scéně se objevilo 12 umyvadel, k nim bylo postaveno 12 židlí a bylo pozváno 12 bratří a sester z naší země i ze zahraničí, kteří zasedli na židle. Nakonec přišlo 12 „apoštolů“ s ručníky přes rameno a každý přistoupil k jednomu umyvadlu.

Byla jsem jedna z těch pozvaných, bratr Josef Špak byl jedním z „apoštolů“, sešli jsme se u stejného umyvadla... Byl to pro mne nevšední zážitek, který nemohu ze své mysli vymazat a ráda jej sdílím v této vzpomínce. Moc za něj děkuji.

Naděje Mandysová

Veselí „svatí mužové“. Josef Špak v objetí s arcipatem Břevnovského kláštera A. Opaskem.

Kausa Jan HUS ad limina apostolorum Husův proces u apoštolských prahů – patriarcha CČSH v Římě

„Je málo dějinných osob, jež opakovaně přitahují na sebe historickou vzpomínku... Jsou to především ‚velké alternativy‘, jež se vždy nově nabízejí k následování... Tímto vědomím návaznosti zrála naše společnost ke své kultuře... Proces proti Janu Husovi v Kostnici 1415 náleží ke společnému evropskému vzpomínání... Vypadá to, jako kdyby se chtělo znovu jej otevřít, dokud jednou moudrý soud nenalezne všestranně spravedlivý rozsudek.“ Těmito slovy historik Ferdinand Seibt (1927–2003) vystihl trvalou aktualitu Husovy kauzy v evropském duchovním obzoru. V české kultuře se o zživotnění husismu po převratu 1918 zasloužil Tomáš G. Masaryk. Jeho dějinně filozofickou tézi „česká otázka je náboženská“ potvrdil vznik Církve československé husitské v roce 1920. Husův proces se stal předmětem veřejného zájmu po „sametové revoluci“ 1989. Revoluce – byl to opravdu dějinný obrat –, která na krátkou „eschatologicky“ zakoušenou dobu probudila svědomí národa. Iniciátorem byl papež Jan Pavel II., osobnost světového formátu s pronikavými vztahy k české náboženské a politické scéně. Při své první návštěvě v dubnu 1990 v projevu ve Španělském sále Pražského hradu vyzval české historiky

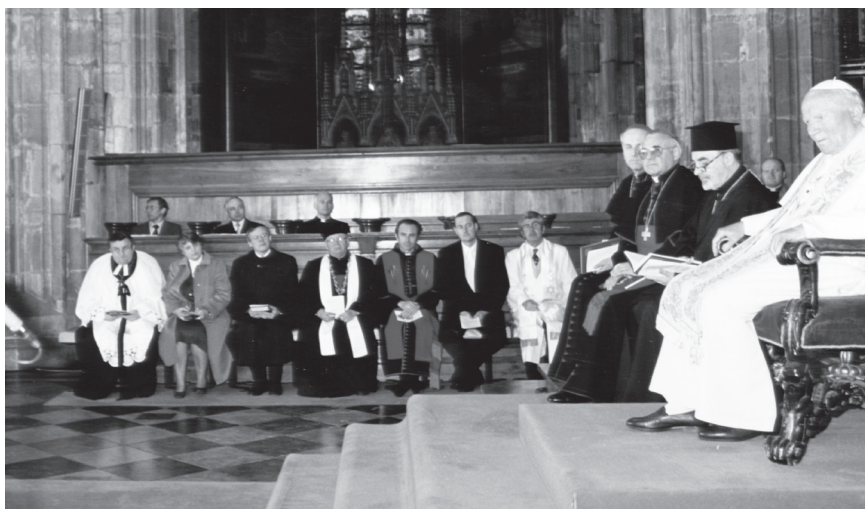

Setkání s Janem Pavlem II. v Praze.

a teology, aby se v zájmu zacelování bolestí z minulosti zabývali osobností, dílem a postavením Mistra Jana Husa. Papež měl nepochybně na mysli i evropský, etický a ekumenický kontext Husovy kauzy. Z české kultury přišel vstřícný ohlas pozvolna, část politické elity pokládala husitství za neaktuální. Karlova univerzita, zejména Husitská teologická fakulta UK, Akademie věd

a Pražské katolické arcibiskupství myšlenkově i institučně podpořily a rozvíjely papežův prozíravý podnět. Kardinál Miloslav Vlk ustanovil Komisi ke studiu osobnosti a díla Jana Husa s bohatou vědeckou a ekumenickou účastí. Husitská teologická fakulta UK nesla hlavní organizační tíhu mezinárodního symposia „Jan Hus mezi časy, národy a konfesemi“ uspořádaného 22. až 26. září 1993 v Bayreuthu. K Husově kauze se Jan Pavel II. vrátil při své druhé návštěvě v Česku v roce 1995, kde při audienci s papežem v nunciatuře poprvé padla myšlenka přinést výsledky husovského studia „ad limina apostolorum“, k apoštolským prahům. Zde se poprvé setkal papež s husitským patriarchou Josefem Špakem. Při poslední návštěvě Jana Pavla II. u nás se papež zmínil jmenovitě o symposiu v Bayreuthu; tak mu Husova otázka ležela na srdci.

Laskavému čtenáři uvádíme rekapitulaci Husovy kauzy, aby čtenář porozuměl mezinárodnímu a ekumenickému směřování, na němž měla naše církev a fakulta významný podíl. Vyvrcholením se stala Mezinárodní konference o osobnosti a díle Mistra Jana Husa na Papežské lateránské univerzitě 15.–18. 12. 1999, jež byla pod patronací Centrálního výboru velkého jubilea roku 2000. Účast patriarchy ČČSH Josefa Špaka patří dějinně i symbolicky k nejvýznamnějším okamžikům jeho patriarchátu. Bratr Josef to dobře vě-

Ekumenické setkání s papežem Janem Pavlem II. v chrámu sv. Víta v Praze.

děl: při rozlučkové řeči na závěrečném obědě (v návaznosti na Havlův uvítací projev při papežově návštěvě roku 1990) pravil, že je svědkem zázraku, kdy je husitský patriarcha hostem papeže ve Vatikánu, papež vysloví lítost nad Husovým krutým osudem, vzdá poctu Husově vytrvalosti stát v pravdě tváří v tvář smrti a dílo je připočteno k úsilí o reformu církve. Podíl teologů naší církve na znovu objevování Husova odkazu papež uznal dekorací profesorů Kučery a Láška vyznamenáním *Pro Ecclesia et Pontifice*.

Patriarcha Josef Špak byl také aktérem jiné jedinečné události: sloužil spolu s biskupem Janem Hradilem Liturgii Karla Farského v římských katakombách. Římské symposion bylo manifestací církevní, ekumenickou i národní: účast pana prezidenta Václava Havla a jeho projev, hodnotící Husův podíl na rozvoji evropského etického myšlení jeho význam zřetelně vyjádřily. Na vrcholné římské události během Špakova patriarchátu CČSH navázala při Husovském jubileu roku 2015, kdy byl bratr patriarcha Tomáš Butta s delegací přijat papežem Františkem ve speciální audienci. Dílo církve navazuje a pokračuje. Bohu díky!

Zdeněk Kučera

Pietní akt na Vyšehradě k 50. výročí popravky Milady Horákové.

Josef Špak – farář

Seznámení s naším bratrem farářem Josefem Špakem jsem zažila spolu s mojí rodinou jako miminko v roce 1954, kdy byl k 1. listopadu ustanoven farářem v náboženské obci Suché Vrbné, České Budějovice. Začal se odvíjet celoživotní vztah s naší rodinou. Začalo to stavbou fary, na níž se podílelo mnoho sester a bratří z náboženské obce. Moje matka házela písek na katr a pomáhala, kde bylo třeba. Otec zvedal traverzy k překladům do prvního poschodí. Šetřilo se, kde se dalo. Bohu díky, nestalo se neštěstí, ani když pan stavitel F. Srbený propadl při zatěžkávací zkoušce stropními překlady nebo když mojí vinou propadla spolu se mnou dcera bratra faráře Daniela z druhého poschodí dolů na schodiště. Odnesl to jen pohmožděný kotník a já jsem dostala od našich velký výprask.

Bližší spolupráce s bratrem farářem začala po dostavbě fary, kdy se naše rodina nastěhovala do vlastnoručně zbudovaného druhého poschodí fary. Získala jsem svůj pokojíček s pianinem. Bohu díky. Začal náš dvourodinný pravidelný pracovní režim. Zahajovala jej vždy snídane a pak ranní rodinná pobožnost. Šlo o krátký výklad biblického textu a a zpěv písně, která se k té příležitosti hodila.

Ranní pobožnosti v rodině bratra faráře učily nás děti dívat se na ostatní pohledem Pána Ježíše. Znamenaly i dobrou průpravu pro školní vyučování. Bylo nám pak snáze mezi velením „soudružek učitelek“.

Kromě ranních pobožností vedl bratr farář duchovní péči o děti – bylo nás tak do deseti. Hodina vyučování měla pravidelný řád. Učili jsme se

zpívat písně ze zpěvníku, já jsem doprovázela na harmonium. Po výkladu biblického příběhu jsme vybarvovali zadaný obrázek a nalepovali do sešitu zlatou větu, kterou nám bratr farář napsal na stroji na proužek papíru. Četli jsme na pokračování Biblické příběhy spisovatele Ivana Olbrachta. A hodně jsme zpívali. Ná-

*S A. Hillgerem (vlevo) a E. Schweidlerem
v Suchém Vrbném, 1966.*

Setkávání s bratrem patriarchou Josefem Špakem

Setkání první – nepřímé

V lednu 1994 se Církev československá husitská stala mým duchovním domovem. V červnu 1994 jsem složil bakalářskou zkoušku a v červenci odjel se svou budoucí manželkou pomáhat krétské pravoslavné diecézi budovat kostel u města Chania. Po návratu naše církve žila sněmem a volbou nového patriarchy Josefa Špaka. Když jsem byl u svých rodičů, potkal jsem na chodbě jejich domu souseda „Tondu“, který mě oslovil slovy: „Tak Pepík Špaků je teď tvůj šéf, vid? Jo, to byl fajn chlap, všichni ve slévárně jsme ho měli rádi.“ Chvilku mi trvalo, než jsem se zorientoval, ale záhy jsem pochopil, že můj „strejda“ mluví o právě zvoleném patriarchovi naší církve. Postupně jsem se dozvěděl o celém životě bratra Špaka, jak v Suchém Vrbném postavil faru a jak si bratra Josefa vážili za jeho „působení ve fabrice“.

Setkání druhé – Železná Ruda

V září 1996 jsme zahájili kurzy pro studenty teologie v Železné Rudě. Navázali jsme tím jako čerství absolventi na kurzy bratra Milana Matyáše, který byl povolán do úřadu ústřední rady. Na kurz přijel tehdy bratr patriarcha a později mi sdělil, že přijel i proto, aby se na kurz podíval a dohlédl na něj. Z tohoto týdenního setkání mi utkvěly dvě události. První: bratr Josef vyprávěl svůj životní příběh, zpívali jsme, modlili jsme se i s budoucími studenty Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy, kteří ještě nikdy neviděli Bibli, a oni ho přijali jako „starého“ pána, který nevypadá na „hlavu církve“, ale je vtipný a oddaný svému poslání. Druhá, bratr Josef každé ráno posekal trávu a budoucí studenti žasli, že tento „hierarcha“ dokáže vzít kosu a srp a sekat, kopat a pracovat, a ráno, v průběhu dne i večer se také modlit a kázat.

Setkání třetí – Graz

V létě 1997, asi půl roku po mém přijetí kněžského svěcení, jsem byl s budoucí manželkou Hankou vybrán církví jako delegát na Valné shromáždění.

Josef Špak a hudba

Josef Špak obdržel do svých dnů řadu darů Ducha sv. – vrchovatou měrou také dar umění v podobě velkého hudebního nadání, jež bohatě celoživotně zúročil nejen ve svých volnočasových aktivitách, ale především ve svém duchovenském povolání. Od raného mládí jej formovalo litomyšlské kulturní klima, které bylo spjato s mnohostrannými aktivitami místního faráře Církve československé husitské Jaromíra Metyše, sbormistra, dirigenta Litomyšlské filharmonie, kronikáře, knihovníka, učitele zpěvu, klavíristy a spoluzakladatele festivalu Smetanova Litomyšl (1948). Josef studoval hru na housle a dokonce záhy aktivně hrál na violu v místní filharmonii. S blížící se maturitou se rozhodoval o svém dalším vzdělávání. Jednou z možností bylo studium houslové hry. Na radu rektora piaristické koleje Františka Ambrože Stříteského a po krátké přípravě u Jaromíra Metyše odešel v roce 1948 studovat na Husovu československou evangelickou fakultu bohosloveckou. Studia úspěšně dokončil již na samostatné Husově československé bohoslovecké fakultě v roce 1952 a pak byl vysvěcen na kněze. Hudba a zpěv ho provázely po celý život. Byly mu radostí a pomáhaly mu překonávat mnohé překážky a zkoušky, které postupně přicházely do jeho dnů a vrcholily v letech neblahé tzv. normalizace.

Už při vykonávání prezenční vojenské služby ve Vyškově na Moravě (1952–1954) si díky hudebním aktivitám vydobyl uznání, a stal se proto v tamní posádce vpravdě nepostradatelným. Založil a vedl pěvecký sbor a orchestr, cimbálovou muziku, v níž byl primášem. Hudba pak provázela Josefa Špaka i v jeho duchovenské službě v jihočeské náboženské obci Suché Vrbné. I při časové náročnosti své služby organizoval bohatý hudební život. Josef Špak vedl ženský pěvecký sbor, založil smyčcové kvarteto i okrskový farářský sboreček, v němž jeho kolegové zpívali spolu se svými manželkami a rodinnými příslušníky. Sbor v Suchém Vrbném často ožíval i díky jím organizovaným hudebním nešporám a koncertům. Plodná byla také spolupráce Josefa Špaka s místními hudebníky – povětšinou učiteli i s regionálními hudebními skladateli.

Ani v době, kdy byl Josef Špak na nátlak krajského církevního tajemníka donucen odejít do civilního zaměstnání, nepřestával chválit Hospodina hudbou a zpěvem z kůru. Nadále vedl pěvecký kroužek v Suchém Vrbném. Díky českobudějovickému sbormistrovi Karlu Fráňovi, který

Táborové vzpomínky na Josefa Špaka

Při posledním rozloučení s emeritním bratrem patriarchou Josefem Špakem v chrámu sv. Mikuláše v Praze na Starém Městě jsem se po delším čase setkal nejen s jeho dětmi, ale i s dalšími někdejšími účastníky křesťanských dětských táborů v severočeské Zlaté Olešnici a v jižních Čechách. Dohodli jsme se, že se znovu sejdem, abychom nejen zavzpomínali na táborová setkání, ale také sdíleli to, kam se náš život ubíral později. První setkání se konalo v Praze-Michli, druhé v rodišti bratra Josefa Špaka v Litomyšli a zatím třetí jsme naplánovali právě do místa našeho prvního tábora – do Zlaté Olešnice.

I po půl století nám všem z těchto táborů zůstal silný zážitek. Pro mne byl tak důležitý a inspirativní, že jsem později pomáhal na dětských táborech, které jako farářka pořádala moje maminka v severočeské Dubnici, a když jsem se sám stal farářem, začal jsem organizovat podobně vedené tábory, abych dětem zprostředkoval alespoň něco z toho, co jsem jako kluk na těchto táborech zažil.

To důležité vidím v propojení určitých skautských principů s duchovním vedením. Bratr Josef Špak sám prošel skautským formováním, což bylo znát jak na jeho vztahu k přírodě, tak třeba i k manuální práci, ale zároveň byl pro nás i duchovní autoritou jako kněz. Součástí doporučeného táborového vybavení nebyly jen všechny ty praktické tábornické věci, ale také Bible. Ještě mám ve vzpomínkách svou tehdejší „Kraličku“, jejíž ořízku jsem si vyzdobil kalichem. To krásné a silné na táborech bylo a je právě to, že biblické téma není jen nějakou hezkou vypošlechnutou teorií, ale že se dá naživo zakoušet a prožít ve společenství s ostatními.

Na bratru Josefovi mi imponovalo, že byl zároveň duchovní autoritou i zručným člověkem, který uměl vzít za práci. Během jednoho tábora ve Zlaté Olešnici přivezli na faru velký náklad nepořezaného dřeva na topení a já mám bratra Josefa stále v paměti za cirkulárkou, s ochrannými brýlemi na očích, lesknoucího se potem, jak mu jde práce pěkně od ruky.

A ještě jeden střípek do mozaiky vzpomínek, který je zase svědectvím o jeho otevřenosti pro něco nového, zatím nevyzkoušeného. V době, kdy jsme byli na tábore ve Zlaté Olešnici, se v lese hojně vyskytovaly hadovky smrduté – houby, jejichž dospělé plodnice opravdu výrazně páchnou. Od jednoho zkušeného houbaře (předsedy rady starších našeho sboru

Josef Špak - učitel

Bratr Josef Špak se po celý svůj život ve službě církvi věnoval s velkou pozorností vzdělávání laiků. Věděl dobře, že živá obec potřebuje bratry a sestry, kteří by byli schopni svého faráře zastat při vedení biblických hodin, případně laických bohoslužeb, při vyučování dětí v náboženských hodinách apod. Také členství laiků v radě starších vyžaduje znalosti Písma sv. pro moudré a zodpovědné rozhodování v práci církve uvnitř náboženské obce i navenek. Pro všechny tyto činnosti laiků měl bratr Špak připraveno mnoho materiálu duchovní literatury, výkladů biblických knih a zejména pobožností pro každodenní modlitební život křesťana.

Následující vzpomínky na bratra Josefa Špaka připomínají jeho vedení laického kurzu v Praze, který byl pro svůj ohlas a úroveň pojmenován přílastkem „Špakova akademie“.

„Panu učiteli s láskou.“ Tato věta mne napadla, když jsem začala psát tento článek, abych poděkovala našemu emeritnímu patriarchovi, bratru Josefu Špakovi za vše dobré, co pro nás zde na zemi vykonal. Píšu jménem všech „školáčků“ akademie, kterou po dlouhé roky vedl. Původně založil tento vyučovací kurz profesor Husovy československé bohoslovecké fakulty dr. Rudolf Horský, který našel v bratru Špakovi důstojného pokračovatele. Byli jsme vskutku školáčci vesměs vyššího věku a různého vzdělání, a přece z našich řad vzešli jáhnové, kteří po roce 1989 převzali službu na farátech a věrně tam sloužili a řada z nich posud slouží. Někteří se rozhodli pokračovat ve studiu na Husitské teologické fakultě UK, přijali kněžské svěcení a byli pověřeni duchovní správou na farátech.

Náš bratr Josef nás hodně naučil a činil tak s tolerancí, laskavostí a humorem. Navíc zpěv, který mu byl tak blízký, měl u nás mnoho místa. Střídali jsme se ve službě vedení Kalousovy pobožnosti, kterou doprovázel na harmonium náš „spolužák“, bratr Jan Kysela, který Josefu Špakovi také pomáhal ve strašnické náboženské obci jako pastorační asistent. Radovali jsme se ze svých kazatelských „výkonů“, které bratr Josef s námi probíral a vždycky pochválil.

Úmrtí našeho milého bratra Špaka nás všechny velmi zarmoutilo. Nástokrát děkuji jménem nás všech za vše, co dobrého jsme od něho přijali a co se snažíme nést dál. Věříme, že náš drahý bratr našel doširoka otevřenou náruč Boží, ve které spočine ve věčné radosti.

Eva Ševčíková - Bechyňová

Svědectví a vzpomínka na bratra faráře Josefa Špaka

Měla jsem tu čest promluvit při pohřbu bratra faráře Josefa Špaka. Cítila jsem veliký smutek a zároveň přání vyslovit naposledy díky za jeho službu faráře v naší náboženské obci v Praze-Strašnicích. Při projevu se mi bez přípravy řadily věty, nehledala jsem slova, abych vyjádřila za sebe a za mnohé z nás díky, že jsem bratra faráře mohla poznat. Přišel k nám z nejvyššího postu patriarchy, ale pro nás se stal naším bratrem farářem. Nevím, čeho jsem si u něj nejvíce vážila: hlubokého vzdělání, lásky k hudbě, vroucích modliteb, zejména prožitku při Otčenáši, smyslu pro humor nebo srdečného úsměvu. S radostí jsem zaznamenávala všechno jeho působení mezi námi do kroniky, zejména bohoslužby s procítěnou liturgií a krásnými kázáními.

K nezapomenutelným vzpomínkám patří společně prožívaná oslava výročí upálení Mistra Jana Husa při zapálené hranici v blízkosti naší kaple. Stejně tak i rodinná posezení v kruhu bratří a sester. Často jsme společně ochutnávali dobroty vnučky bratra faráře Aničky z její cukrářské dílny. Hodně jsme zpívali. Však jsme měli mezi sebou bratra Jana Kyselu, který Josefu Špakovi pomáhal a ochotně neděli co neděli ho doprovázel při bohoslužbě hrou na harmonium.

Velice nás zarmoutila zpráva o úmrtí bratra faráře a já jsem s bolestí v srdci vlepovala do naší kroniky smuteční oznámení. Děkuji Hospodinu, že jsem bratra faráře Josefa Špaka poznala. Byl mně i nám všem vzorem opravdového následovníka Pána Ježíše a služebníka církve.

Marie Kosinová

S předsedkyní rady starších v Praze-Strašnicích s. Marií Kosinovou, 2009.

Hospodář Josef

Ze všech patriarchů, které si za 48 let své služby v církvi pamatuji, byl pro mne Josef Špak patriarchou nejvěrohodnějším. Věrohodným ve smyslu autenticity. Byl autentický – byl sebou samým. Na nic si nehrál. A nic nehrál. Spojit obojí se podaří málokomu. Málokdo si to může dovolit. Proto se to také málokomu podaří.

Pro mne byl bratr Josef takovým Cimburou z románu Jindřicha Šimona Baara. Myslím to v tom nejhezčím smyslu slova. Připomíná mi postavu Pána Boha z knihy Nebeklíč Leszka Kolakowského. V nebeském baru se dohaduje Hospodin se Satanem o Jobovi. Ďábel je elegance – harfy tón v červené pláštěnce saténem podšité. Touží dostat Joba do své moci. Ten by mu ukázal! Hospodin je takové sporé postavy, sedlácký typ, řekli byste –

flanelka a manšestráky. Klidný a rozšafný. Joba nedá! Bůh si přece s člověkem nehraje... Knížku postrádám snad třicet let. Ale už při prvním setkání s bratrem patriarchou Špakem mi do ní okamžitě zapadl. Nic nepředstíral, nehrál, a přesto neurazil, byl respektován a milován. Jestli jeho „obyčejnost“ – nejen v té funkci – byla někomu málo, pro mne byla výsostnou předností. Jistěže jsem s ním často nesouhlasila. A on jistě nesouhlasil se mnou! Třeba na naší synodě o mystice v Brně. A pak jsme večer v rozhovoru došli k tomu, že nebude-li křesťan mystikem, pak se budeme muset o křesťanství obávat. Dorozuměli jsme se jazykem srdce.

Zahradník Josef Špak, 2006.

ZAMYŠLENÍ, KÁZÁNÍ A MODLITBY JOSEFA ŠPAKA

Jak jsme stavěli faru a jak nám Pán Bůh při tom pomáhal

V listopadu 1954, po návratu z výkonu základní vojenské služby, jsem byl vyslán jako farář do náboženské obce České Budějovice – Suché Vrbné, která se mohla pochlubit tím, že na svém pozemku postavila a 3. ledna 1953 (sic) otevřela Sbor Ježíše Knížete Míru. Střídal jsem bratra faráře Václava Štěpánka, který musel „za trest“ odejít do Mimoně a pak do Vrchlabí.

Bratr biskup Arnošt Šimšík mne ujistil, že obec má k dispozici několik bytů, že si budu moci vybrat. Patrně nevěděl, že všechny jsou obsazeny nájemníky, až na jednu místnost, kterou měl můj předchůdce pronajatou jako „starý mládenec“. Tam jsme se s mou ženou Toničkou nastěhovali a bydleli jsme tam i s naší prvorozenou dcerou Danielou v opravdu polních podmínkách.

Místnost byla nad neužívaným krámem v domě, jehož majiteli byla rodina Herdů. Vodovod s výlevkou byl na chodbě, suchý záchod na dvoře. Zařídili jsme ji nábytkem z ložnice, který nám daroval jeden z bratrů, jméno už si nepamatuji. Byla to pozůstalost po jeho zesnulém otci. Sestávala z manželské postele, jednoho šatníku a dvou nočních stolků. V místnosti naštěstí stála kamínka, na kterých se dalo leccos ukuchtit. Uhlí jsem nosil po kbelících za tmy z fary v Nezvalově ulici, abych nebudil zbytečně pozornost, a měli jsme je uloženo pod postelí. Za těchto poměrů přivedla Tonička na svět naši první dceru Danielu v září roku 1955. Nemohu zapomenout na večer, kdy Danuška plakala v kočárku, který stál vedle postele, a nedala se utiшит. Teprve když jsme ji vzali do postele mezi sebe, usnula a spala klidně celou noc. Tomu dítěti bylo v kočárku prostě zima.

Zjistil jsem, že rada starších podala na národní výbor žádost o byt, ale dotazem tamtéž jsem se dověděl, že se žádost jaksi „ztratila“ a bylo ji třeba obnovit. Tehdy za mnou přišla jedna sestra (její jméno jsem zapomněl, ale Pán Bůh si ji určitě pamatuje, když ji za mnou poslal) a sdělila mi, že se stěhuje k dceři. Nabídla mi klíč od svého bytu s tím, že se tam mohu přestěhovat, budu-li chtít. S díky jsem klíč přijal, šel jsem s ním na národní výbor a informoval jsem je o situaci. Kupodivu nic nenamítali a na byt mi vydali

Epilog

Sestry a bratři,

včera (12. září 2016) jsem se dozvěděl o zesnutí našeho šestého patriarchy, bratra Josefa Špaka. Prosím o modlitby nejen za bratra Josefa, ale také za jeho blízké, přátele a všechny lidi, kteří měli k jeho srdci nejbližší. Ať je v této modlitbě zahrnuto i velké díkůvzdání za život a dílo Josefa Špaka, které konal skrze svou víru v Ježíše Krista. Pamatujme, že Církev československá husitská nestojí jen na svých orgánech a funkcích, ale právě na víře v Boha i Člověka. Přesně jak to rád a často nám mladým studentům před dvaceti roky říkal právě bratr Josef: „Církev československá husitská je společenstvím lidí, které spojuje láska k Hospodinu. A kteří věří, že Církev československá husitská vznikla z Boží vůle a milosti, aby díky ní byli do Boží církve přivedeni lidé, kteří by jinak byli ztraceni v nevěře a beznaděži.“

Já osobně jsem s bratrem Josefem v mnohém nesouhlasil. On se mnou ostatně také ne. Nikdy však nezapomenu na naše setkání před lety na teologické konferenci v Brně, kdy si mě vzal stranou a řekl: „Bratře biskupe, vy to ještě nechápete, ale já už ano, nejdůležitější je, abychom se v církvi měli rádi a dokázali se milovat i přes rozdílné názory.“

I proto vyjadřuji ještě jednou velkou lítost nad odchodem bratra Josefa, ale též velkou radost nad tím, jak dokázal nelpět na funkcích a postech, a o to více nechal do svého srdce proudit lásku Ducha svatého.

A tak se modleme: „Bože, ty dáváš spravedlivou odměnu všem, kdo věrně konají službu, kterou jsi jim svěřil; rozpomeň se na svého služebníka Josefa, který jako pokračovatel apoštolů stál v čele tvé církve a ukazoval cestu k pramenům tvé lásky a tvého milosrdenství, dej, ať plně zakouší bohatství tvé milosti. Prosíme o to skrze Krista, našeho Pána. Amen.“

V úctě před darem života i před tajemstvím smrti

Filip M. Štojdl

Ediční poznámka

Sborník je koncipován do tří hlavních částí: životopisu Josefa Špaka, sborníkových příspěvků jeho přátel a bratří a sester v Kristu, a vlastních zamyšlení, kázání a modliteb.

V životopisné části autoři vycházeli zejména z rozhovoru, který Martin Jindra natočil v roce 2009 pro portál Paměti národa. K dispozici jsme dále měli několik verzí životopisů, osobní složky z církevních archivů, deníkové záznamy Josefa Špaka, články publikované v tisku či materiály z Archivu bezpečnostních složek, kde se dochoval signální svazek vedený na Josefa Špaka coby nepřátelskou osobu.

Oslovení autorů pro druhou část sborníku, stejně jako výběr a prvotní přepis většiny textů pro třetí část, prováděla zejména Jana Špaková, které jsem se snažil být rádcem a pomocníkem. Záměrem autorského týmu nebylo připravit odbornou publikaci, nýbrž shromáždit lidská svědectví, která mohou inspirovat a přinášet naději pro budoucnost. Pokud to bylo možné, snažil jsem se proto co nejvíce zachovat původní charakter textů a individualitu pisatelů. Zásahy byly provedeny pouze v případě gramatických a stylistických chyb, ojediněle při věcné nesprávnosti jednotlivých textů.

Pro zjednodušení editor v knize užívá jednotné označení Církve československá husitská, přestože charakteristika „husitská“ byla k názvu církve přičleněna z rozhodnutí VI. řádného sněmu v roce 1971.

Fotografie pocházejí ze soukromého archivu editora, archivu Jany Špakové, archivu Josefa Špaka ml., Ústředního archivu a muzea CČSH, Archivu Plzeňské diecéze CČSH, Archivu redakce Českého zápasu a Archivů náboženských obcí CČSH v Čelákovících a v Praze-Strašnicích. Ilustrace nesoucí názvy Kořeny, Zdroj, Pták a Poutník ochotně připravila Jana Wienerová. Konečnou jazykovou korekturu provedla vždy laskavá Jana Krajčířiková.

Práci na editaci sborníku, která mě upřímně těšila, jsem se věnoval po celé adventní období a byla mi zdrojem i inspirací k zamyšlení nad smyslem křesťanské služby. Z předkládaných svědectví zřetelně prozařuje, že Josef Špak byl jedním z nejopravdovějších patriarchů – ve smyslu první z bratří – Církve československé husitské. Pro letmý

pohled nenápadný a pro tento svět neambiciózní kněz Josef Špak si totiž v každé službě, do které si ho Pán povolal, dokázal zachovat neokázalost a pokoru. Svůj život přijímal z Boží ruky. Děkujeme Vám za to, bratře Josefe.

Martin Jindra